

tui venit hora supplicii. Quid metuis, quod etiam ipse superabis? Non te confundat infirmitas quam recepi: ego de tuo fui trepidus; tu de meo esto securus. Tria in his Petri negationibus observanda sunt. Primum, non contigisse post ea omnia, quæ Mathæus narravit, antequam de illis dicere aggrederetur, cum una pars eorum, quæ ante dixit, acciderit orto jam die, ut quod Christus à pontifice rogatus fuerit, utrum ipse esset Christus, ut constat ex Lucâ 22, 66, cum manifestum sit tres Petri negationes diversissimis ejus noctis horis accidisse; Mathæus ergo, et Marcus, quia narrare cœperant, quæ erga Christum eâ nocte facta fuerant, eam totam historiam prius absolvere voluerunt, quam Petri negationes inciperent recitare, ideò quæ negationes Petri simul ultimo loco posuerunt. Lucas è diverso, quia de primâ Petri negatione dicere cœperat, omnes simul explicare voluit, priusquam narraret, quæ Christo facta essent; solus Joannes negationes Petri cum historiâ Christi permiscuit. Secundo loco cavendus vulgaris error est eorum, qui putant fidem Petrum perdidisse; nec enim fidem perdidit, sed negavit, quod aliud esse theologi dicunt, quemadmodum et Prudentius ait in libro Cathemerin. :

*Flevit negator denique
Ex ore prolapsam nefas,
Cùm mens maneret innocens,
Animusque servaret fidem.*

Tertio loco altera huic opposita sententia fugienda est, multos licet, et bonos auctores habeat, Petrum, cum Christum negavit, aut non peccasse, aut certè mentium non fuisse, sed salvâ veritate ambigüè locutum, et Hilarius et Ambrosius scribunt. Nec enim, inquit, mentiebatur, qui eum hominem se nôsse negabat, quem Deum cognoscebat, quos, ut opinor, auctores his verbis Hieronymus notat : *Scio, quosdam pio affectu erga apostolum Petrum locum hunc ita interpretatos, ut dicerent Petrum non Deum negasse, sed hominem, et esse sensum : nescio hominem, quia scio Deum. Hoc quàm frivolum sit, prudens lector intelligit; sic defendunt apostolum, ut Deum mendacii reum faciant. Si enim iste non negavit, ergo mentitus Dominus, qui dixerat : Amen dico tibi, quia hæc nocte antequam gallus cantet, ter me negabis. Cerne, quid dicat, me negabis, non hominem. Quamquam possumus Hilarium et Ambrosium ab errore benignâ interpretatione liberare, ut non negent et negavisse, et peccasse, et mentium fuisse Petrum, sed tantum ita locutum dicant, ut ex verbis ejus aliquis verus sensus elici posset, quia dixerat non novi hominem, quod interpretari possemus, non novi tanquam solum hominem, sed tanquam Deum.*

ET EGRESSUS FORAS FLEVIT AMARE. Non potuit, ut

CAPUT XXVII.

1. Manè autem factò, consilium inierunt omnes principes sacerdotum et seniores populi adversus Jesum, ut eum mortui traderent.

aiunt Hieronymus, et Beda, in atrio pontificis agere penitentiam, foras illi egrediendum fuit. Fecisset constantius et fortius, si quo loco peccaverat eodem penitentiam egisset, et coram quibus Christum se nôsse negaverat, coram eisdem confessus fuisset; ut negationis damnum repararet. Sed ita naturâ comparatum est, ut ibi pudeat agere penitentiam, ubi peccare non puidit. Quamquam Petrus non tam infirmitate fortasse, quam Christi verecundiâ egressus est foras, quod ejus conspectum, quem negaverat, sustinere non posset. Quicumque tandem ratione egressus sit, magnum penitentia præbuit exemplum, recteque de illo, libro 10 Comment. in Lucam, scribit Ambrosius : *Etiam lapsus sanctorum utilis est. Nihil mihi nocuit quod negavit Petrus; profuit, quod emendavit. Didici cavere colloquia perfidorum. Petrus inter Judæos negavit. Salomon contubernio gentili deceptus erravit. Flevit igitur amarè Petrus, ut lacrymis culpam abluere; et, ut Clemens Romanus scripsit, tam altè in ejus animo ejus delicti dolor sedit, ut toto vita suo tempore, quoties gallum cantantem audiret, procidens in genua lacrymas funderet, et peccati sui peteret veniam. Tenere non possum me, quin insignem novorum hæreticorum impudentiam traducam, qui ut probent nullam in nobis esse pro peccatis satisfactionem, Ambrosii in 22 cap. Lucæ verba proferunt : Lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego; quod testimonium ne Calvinum quidem, qui omnium doctissimus videri voluit, citare puidit. Recitabo totum Ambrosii locum, ut istorum impudentiam, et malignitatem lector perspiciat. Petrus, inquit, doluit, et flevit, quia erravit, ut homo. Non invenio, quid dixerit, invenio quod flevit; lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego, sed quod defendi non potest, abluere potest. Lavant lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri, et venie stetus consulunt, et verecundiâ lacrymæ sine horrore culpam loquantur; lacrymæ crimen sine offensione verecundiâ confitentur; lacrymæ veniam non postulant, sed merentur. Inveni cur tacuit Petrus, ne tam cito venire petitio plus offenderet. Ante standum est, quam petendum. Bonæ lacrymæ, quæ lavant culpam. Quibus verbis clariùs potuit Ambrosius dicere Petrum pro peccato satisfecisse, quam, lavant lacrymæ delictum? quàm, lacrymæ veniam non postulant, sed merentur? quàm, bonæ lacrymæ, quæ lavant culpam? Ergo cum dicit : Lacrymas ejus lego, satisfactionem non lego; satisfactionem, excusationem et purgationem appellat; et, ut vulgo loquuntur, sui ipsius justificationem. Significat igitur Petrum non excusasse culpam, sed flevisse. Hoc est, quod ait : Non invenio quid dixit, invenio quod flevit. Sed isti boni theologi, qui aut nihil, aut solam grammaticam sciunt, ne grammaticam quidem apud D. Ambrosium intellexerunt.*

CHAPITRE XXVII.

1. Le matin étant venu, tous les princes des prêtres et les sénateurs du peuple tinrent conseil contre Jésus, pour le faire mourir.

2. Et vinctum adduxerunt eum, et tradiderunt Pontio Pilato presidi.

3. Tunc videns Judas qui eum tradidit, quod damnatus esset, penitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus,

4. Dicens : Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt : Quid ad nos? tu videris.

5. Et projectis argenteis in templo, recessit : et abiens laqueo se suspendit.

6. Principes autem sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt : Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.

7. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulchrum peregrinorum.

8. Propter hoc vocatus est ager ille, Haceldama, hoc est, Ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

9. Tunc impletum est quod dictum est per Jeremiam prophetam dicentem : Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiatum, quem appretiaverunt à filiis Israel :

10. Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

11. Jesus autem stetit ante præsidem : et interrogavit eum præses, dicens : Tu es rex Judæorum? Dicit illi Jesus : Tu dicis.

12. Et cum accusaretur à principibus sacerdotum et senioribus, nihil respondit.

13. Tunc dicit illi Pilatus : Non audis quanta adversum te dicunt testimonia?

14. Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur præses vehementer.

15. Per diem autem solemnem consueverat præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent.

16. Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.

17. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus : Quem vultis dimittam vobis, Barabbam, an Jesum qui dicitur Christus?

18. Sciebant enim quòd per invidiam tradidissent eum.

19. Sedente autem illo pro tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens : Nihil tibi et justo illi : multa enim passa sum hodie per visum propter eum.

20. Principes autem sacerdotum et seniores persuaserunt populo, ut peterent Barabbam, Jesum verò perderent.

21. Respondens autem præses, ait illis : Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt : Barabbam.

22. Dicit illis Pilatus : Quid igitur faciam de Jesu qui dicitur Christus?

23. Dicunt omnes : Crucifigatur. Ait illis præses : Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant, dicentes : Crucifigatur.

24. Videns autem Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret : accepta aqua, lavit manus coram populo, dicens : Innocens ego sum à sanguine justì hujus : vos videritis

2. Et l'ayant lié, ils l'emmenèrent et le mirent entre les mains de Pontice Pilate, gouverneur.

3. Cependant Judas qui l'avait livré, voyant qu'il était condamné, fut touché de repentir, et reporta aux princes des prêtres et aux sénateurs les trente pièces d'argent,

4. Disant : J'ai péché, en livrant le sang innocent. Mais ils lui répondirent : Que nous importe? c'est votre affaire.

5. Alors Judas ayant jeté cet argent dans le temple, se retira, et s'en alla il se pendit.

6. Mais les princes des prêtres, ayant pris l'argent, dirent : il n'est pas permis de le mettre dans le trésor, parce que c'est le prix du sang.

7. Et ayant délibéré, ils en achetèrent le champ d'un potier, pour la sépulture des étrangers.

8. C'est pourquoi ce champ est appelé encore aujourd'hui Haceldama, c'est-à-dire, le Champ du sang.

9. Alors fut accomplie cette parole du prophète Jérémie : Ils ont reçu les trente pièces d'argent qui étaient le prix de celui qui avait été mis à prix, et dont ils avaient fait le marché avec les enfants d'Israël ;

10. Et ils les ont employées à l'achat du champ d'un potier, comme le Seigneur me l'a ordonné.

11. Or, Jésus parut devant le gouverneur; et le gouverneur l'interrogea, disant : Etes-vous le roi des Juifs? Jésus lui répondit : Vous le dites.

12. Et étant accusé par les princes des prêtres et les sénateurs, il ne répondit rien.

13. Alors Pilate, lui dit : N'entendez-vous pas de combien de choses ces personnes vous accusent?

14. Mais il ne lui répondit rien à tout ce qu'il put lui dire; de sorte que le gouverneur en était tout étonné.

15. Or, le gouverneur avait coutume, au jour de la fête, de délivrer au peuple celui des prisonniers qu'il voulait.

16. Et il y en avait alors un fameux, nommé Barabbas.

17. Comme ils étaient donc tous assemblés, Pilate leur dit : Lequel voulez-vous que je vous délivre, de Barabbas, ou de Jésus qui est appelé Christ?

18. Car il savait bien que c'était par envie qu'ils l'avaient livré.

19. Or, lorsqu'il était assis sur son tribunal, sa femme lui envoya dire : Qu'il n'y ait rien entre vous et ce juste, car j'ai été aujourd'hui étrangement tourmentée dans un songe à cause de lui.

20. Mais les princes des prêtres et les sénateurs persuadèrent au peuple de demander Barabbas, et de faire périr Jésus.

21. Alors le gouverneur, reprenant la parole, leur dit : Lequel des deux voulez-vous que je vous délivre? Mais ils répondirent : Barabbas.

22. Pilate leur répartit : Que ferai je donc de Jésus qui est appelé Christ?

23. Ils répondirent tous : Qu'il soit crucifié. Le gouverneur leur répliqua : Mais quel mal a-t-il fait? Et ils se mirent à crier encore plus fort : Qu'il soit crucifié.

24. Pilate voyant qu'il ne gagnait rien, mais que le tumulte croissait de plus en plus, se fit apporter de l'eau; et lavant ses mains devant le peuple, il leur dit : Je suis innocent du sang de ce juste; c'est votre affaire.

25. Et respondens universus populus, dixit : Sanguis ejus super nos, et super filios nostros.

26. Tunc dimisit illis Barabbam : Jesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.

27. Tunc missis præsidiis suscipientes Jesum in pretorium, congregaverunt ad eum universam cohortem.

28. Et exentes eum, chlamydem cocineam circumdederunt ei.

29. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, et arundinem in dexterâ ejus : et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes : Ave, rex Judæorum.

30. Et exspauentes in eum, acceperunt arundinem, et percutiebant caput ejus.

31. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, et induerunt eum vestimentis ejus, et duxerunt eum, ut crucifigeretur.

32. Exeuntes autem, invenerunt hominem Cyrenæum nomine Simonem : hunc argariaverunt, ut tollerent crucem ejus.

33. Et venient in locum qui dicitur Golgotha, quod est Calvarie locus.

34. Et dederunt ei vinum bibere cum felle mixtum. Et cum gustasset, noluit bibere.

35. Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes : ut impleretur quod dictum est per prophetam, dicentem : Diviserunt sibi vestimenta mea, et super vestem meam miserunt sortem.

36. Et sedentes, servabant eum.

37. Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam : Hic est Jesus rex Judæorum.

38. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones : unus à dextris, et unus à sinistris.

39. Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua.

40. Et dicentes : Vah ! qui destruis templum Dei, et in triduo illud reedificas, salva te ipsum : si Filius Dei es, descende de cruce.

41. Similiter et principes sacerdotum illudentes eum scribis et senioribus, dicebant :

42. Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere : si rex Israël es, descendat nunc de cruce, et credimus ei.

43. Confidit in Deo : liberet eum, si vult eum : dixit enim : Quia Filius Dei sum.

44. Idipsum autem et latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei.

45. A sexta autem horâ, tenebre factæ sunt super universam terram usque ad horam nonam.

46. Et circa horam nonam, clamavit Jesus voce magna, dicens : Eli, Eli, lamna sabaothani ? hoc est : Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me ?

47. Quidam autem illic stantes et audientes, dicebant : Eliam vocat iste.

48. Et condidit unum ex eis, acceptam spongiam implevit aceto, et imposuit arundini, et dabat ei bibere.

25. Et tout le peuple répondant, dit : Que son sang soit sur nous et sur nos enfants.

26. Alors il leur délivra Barabbas ; et ayant fait fouetter Jésus, il le leur abandonna pour être crucifié.

27. Les soldats du gouverneur ayant emmené Jésus dans le prétoire, rassemblèrent autour de lui toute la cohorte.

28. Et après lui avoir ôté ses habits, ils le couvrirent d'un manteau d'écarlate.

29. Et entrelaçant une couronne d'épines, ils la lui mirent sur la tête, avec un roseau en la main droite ; et fléchissant le genou devant lui, ils le raillaient, disant : Salut, roi des Juifs.

30. Et lui crachant au visage, ils prenaient le roseau, et ils lui en frappaient la tête.

31. Après s'être joués de lui, ils lui ôtèrent le manteau ; et lui ayant remis ses habits, ils l'emmenèrent pour le crucifier.

32. Or, comme ils sortaient, ils rencontrèrent un homme de Cyrène nommé Simon, qu'ils contraignirent de porter la croix de Jésus.

33. Et étant arrivés au lieu appelé Golgotha, c'est-à-dire le lieu du Calvaire,

34. Ils lui donnèrent à boire du vin mêlé de fiel. Mais en ayant goûté, il ne voulut point en boire.

35. Après qu'ils l'eurent crucifié, ils partagèrent entre eux ses vêtements, les jetant au sort, afin que cette parole du prophète fut accomplie : Ils ont partagé entre eux mes vêtements, et ils ont jeté ma robe au sort.

36. Et s'étant assis, ils le gardaient.

37. Ils mirent aussi au-dessus de sa tête la cause écrite de sa condamnation : CELUI-CI EST JÉSUS, LE ROI DES JUIFS.

38. Alors on crucifia avec lui deux voleurs, l'un à sa droite et l'autre à sa gauche.

39. Et ceux qui passaient par là, le blasphémaient, en branlant la tête,

40. Et disant : toi qui détruis le temple de Dieu, et qui le rebâties en trois jours, que ne le susses-tu toi-même ? Si tu es le Fils de Dieu, descends de la croix.

41. Les princes des prêtres se moquaient aussi de lui, avec les scribes et les sénateurs, en disant :

42. Il a sauvé les autres, et il ne saurait se sauver lui-même. S'il est le roi d'Israël, qu'il descende présentement de la croix, et nous croirons en lui.

43. Il met sa confiance en Dieu ; si donc Dieu l'aime, qu'il le délivre maintenant ; car il a dit : Je suis le Fils de Dieu.

44. Les voleurs qui étaient crucifiés avec lui, lui faisaient les mêmes reproches.

45. Or, depuis la sixième heure du jour jusqu'à la neuvième, toute la terre fut couverte de ténèbres.

46. Et sur la neuvième heure, Jésus jeta un grand cri, disant : Eli, Eli, lamna sabaothani ? c'est-à-dire, Mon Dieu, mon Dieu, pourquoi m'avez-vous abandonné ?

47. Quelques-uns de ceux qui étaient présents, entendant cela, disaient : il appelle Elié.

48. Et aussitôt l'un d'eux courut emplier une éponge de vinaigre ; et l'ayant mise au bout d'une roseau, il lui présenta à boire.

49. Ceteri verò dicebant : Sine, videamus an veniat liberans eum.

50. Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum.

51. Et ecce velum templi scissum est in duas partes, à summo usque deorsum, et terra mota est, et petre scissæ sunt,

52. Et monumenta aperta sunt, et multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53. Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, et apparuerunt multis.

54. Centurio autem, et qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu, et his que fiebant, timerunt valde, dicentes : Verè Filius Dei erat iste.

55. Erant autem ibi mulieres multe à longè, que secute erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei :

56. Inter quas erat Maria Magdalene, et Maria Jacobî et Joseph mater, et mater filiorum Zebediæ.

57. Cum autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathea, nomine Joseph, qui et ipse discipulus erat Jesu.

58. Hic accessit ad Pilatum, et petit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone mundâ.

60. Et posuit illud in monumento suo novo, quod exciderat in petra ; et advolvit saxum magnum ad ostium monumenti, et aliat.

61. Erat autem ibi Maria Magdalene, et altera Maria, sedentes contra sepulcrum.

62. Alterâ autem die, que est post parasœven, convenerunt principes sacerdotum et pharisæi ad Pilatum.

63. Dicentes : Domine, recordati sumus quia seductor ille dixit adhuc vivens : Post tres dies resurgam.

64. Jube ergo custodiri sepulcrum usque in diem tertium, ne forte veniant discipuli ejus, et furentur eum, et dicant plebi : Surrexit à mortuis : et erit novissimus error peior priore.

65. At illis Pilatus : Habetis custodiam : ite, custodite sicut scitis.

66. Illi autem abeuntes, munierunt sepulcrum, signantes lapidem, cum custodiibus.

COMMENTARIA

VERS. 1. — MISE AUTEM FACTO. MARCUS, *confestim mane*, LUCAS, *et ut factus est dies*.

CONSILIIUM INEBUNT. LUCAS, *convenierunt*. Credibile enim est primum illud concilium fuisse dissolutum. Nec enim est vero simile sacerdotis, scribas et seniores populi quantavis contra Christum rabie incitatos per totam noctem sine ulla requie congregatos foisse. Itaque, que Mattheus supra narravit, cap. 26, vers. 62, usque ad 67, in hoc concilio matutino facta sunt ut ex Lucâ manifestum est, quia quemadmo-

VERS. 1 et 2. — CONSILIIUM INEBUNT, cum de crimine cui judicium mortis erat addictum, agebatur : si ad legem Mosis id pertineret, de illo judicium ferre po-

49. Les autres disaient : Attendez, voyons si Elie viendra le délivrer.

50. Mais Jésus jetant encore un grand cri, rendit l'esprit.

51. Et voici que le voile du temple se déchira en deux, depuis le haut jusqu'en bas ; la terre trembla, les pierres se fendirent,

52. Les sépultures s'ouvrirent ; et plusieurs corps des saints qui étaient dans le sommet ressuscitèrent ;

53. Et sortant de leurs tombeaux après sa résurrection, ils vinrent en la ville sainte, et furent vus de plusieurs.

54. Le centenier et ceux qui étaient avec lui pour garder Jésus, ayant vu le tremblement de terre, et tout ce qui se passait, furent saisis d'une extrême crainte, et dirent : Celui-ci était vraiment Fils de Dieu.

55. Il y avait là aussi plusieurs femmes qui regardaient de loin, et qui avaient suivi Jésus depuis la Galilée, ayant soin de l'assister.

56. Entre lesquelles étaient Marie-Madeleine, Marie mère de Jacques et de Joseph, et la mère des fils de Zébédée.

57. Sur le soir, un homme riche de la ville d'Armathee, nommé Joseph, qui était aussi disciple de Jésus,

58. Vint trouver Pilate, et lui ayant demandé le corps de Jésus, Pilate commanda qu'on le lui donnât.

59. Joseph donc, ayant reçu le corps, l'enveloppa dans un linceul blanc,

60. Et le mit dans un sépulture neuf, qu'il avait fait tailler dans le roc ; et après avoir roulé une grande pierre à l'entrée du sépulture, il se retira.

61. Marie-Madeleine et l'autre Marie étaient là, se tenant assises auprès du sépulture.

62. Or, le jour suivant, qui était celui d'après la préparation du sabbat, les princes des prêtres et les pharisiens vinrent ensemble trouver Pilate.

63. Et lui dirent : Seigneur, nous nous sommes souvenus que cet imposteur a dit, lorsqu'il était encore en vie : Après trois jours je ressusciterai.

64. Commandez donc que le sépulture soit gardé jusqu'au troisième jour, de peur que ses disciples ne viennent l'enlever, et ne disent au peuple : Il est ressuscité d'entre les morts. Et ainsi la dernière erreur serait pire que la première.

65. Pilate leur répondit : Vous avez des gardes ; allez, faites-le garder comme vous l'entendez.

66. Ils s'en allèrent donc, et garantirent le sépulture, scellant la pierre, et y posant des gardes.

dum, cap. 26, 67, probavimus. eadem est apud Mattheum et Lucam historia.

OMNES PRINCIPES SACERDOTUM, ET SENIORES POPULI. Marcus et Lucas addunt, et scribit : hæc enim, ut sæpè diximus, tria hominum genera Judæorum concilium efficiebant. Quomodo autem multi principes sacerdotum morte dicantur, cap. 2, 4, declaravimus.

UT EUM MORTI TRADERENT. Nomen jam dixerant, cap. superiore, vers. 66 : *Reus est mortis* ? Paulò ante monuimus illa verba hoc loco et in hoc concilio terant ; sed executioni illud mandare citra præsidiis auctoritatem non licebat. Jam utique stauerant Christum occidere : sed mane facta de mortis genere et

dicta fuisse; sed Mattheus per anacephalosisim dixit: *Consilium inierunt, quia interposita historia de Petri negationibus interniserat narrationem. Non erant vixta falsa testimonia, quæ adversus Christum producta fuerant, satis idonea ut Christus morti traderetur, quemadmodum Marcus, c. 14, 56, indicavit; idè cum viderent diem illuescere, et nullam se habere satis sufficientem accusationem, quam ad Pilatum deferrent, concilium iterum vocant, ut delibèrent quid possint coram præside Christo objicere, quod morte dignum esse videatur, idèque rogant an ipse sit Christus, ut cap. præcedenti, vers. 65, Math. scripsit; hoc enim Christum credebant non negaturum, et præsidii capitale videri poterat, quia cum omnium Judæorum opinio esset Christum futurum regem, et populum à tyrannide liberaturum, quisquis se Christum esse dicebat, regem profitebatur, quæ re nihil criminiosius Romanis imperium in Judæos obtinens videri poterat.*

VERS. 2. — ET VINCTUM, *xal dhavonts arcbn, et cum eum vincissent, ut etiam Marcus scribit, c. 15, 1. Jam autè vinctus fuerat, cum comprehenderetur, ut ait Joannes, c. 18, 12, sed aut fuerat relaxatus, cum in domo Pontificis teneretur, unde fugere non posse credebatur, aut tenebatur quidem ligatus, sed non manibus vinctus; cum autem velleat eum à domo Caiphæ in domum Pilati traducere, iterum vinxerunt.*

ET TRADIDERUNT PONTIO PILATO PRÆSIDI. *Quæ præsidii tradiderunt, non ipsi occiderant, sive jure, sive rabie, dubitari potest. Chrysostomus existimat propterea Pilato tradidisse, quod dies esset festus, quod die ipsi quemquam condemnare non licebat; sed cap. superiore, vers. 2, satis probavimus non fuisse diem illum Judæis festum. Theophylactus vero idè Pilato traditum fuisse putat, quod affectati regni accensaretur, quæ res ad Pilatum Romanum præsidem spectare videbatur. Vera causa ex Joanne colligitur, c. 18, 31, ubi Judæi dicunt sibi non licere quemquam occidere, sive omnino non licerit, sublata illis à Romanis omni de capitalibus causis judicandi potestate, ut omnes ferè sentiunt auctores; sive, ut nonnulli existimant, quod non licerit illis quemquam crucifigere; sed aut lapidare, aut strangulare, aut urere, aut gladio jugulare, ut c. 5, 22, docuimus; ex quo pœnam generè crux non erat, quæ à Romanis in Judæam fuerat introducta. Volebant autem non quoquo modo Christum occidi, sed cruce occidi, quod omnium igno-*

modo deliberant: præterquam aliquam juris formulam servare voluerunt, ne judicium illud de nocte factum violente potius et tumultuose necis speciem, quam veri judicii formam habere videretur. Unde mane in templum conveniunt, ubi Syædron erat congregatum.

VERS. 3. — TUNC VIDENS JUDAS, etc. *Hic fortè spectaverit fore ut Jesus aliquo miraculo sacerdotum consilium eluderet. PRESENTIA DUCTUS, sed infrastructa, non salutare, vel ex eo maxime, quod e-set spe venæ et auctore Dei desituta: nam ut pulchrè ait S. Leo: *Nihil præter suum facinus cogitabat, habens in-**

miniosissimum mortis genus erat. Objicet aliquis Stephanum ab illis lapidatum, Act. 7, 58; quare non omnis in capitalibus causis potestas erepta Judæis erat. Facile responderi potest, illud mortis genus Judæis non fuisse prohibitum; quare et Christum ipsum aliàs voluerant lapidare; Joan. 10, 51. Si autem, quod probabilius est, omnis omnino occidendi potestas ablata illis erat, respondendum est, ut nonnulli responderunt interpretes, impeto, non judicio id factum fuisse, ut et Stephanum lapidaverint, et Christum lapidare voluerint. Porro quemodò Pontius Pilatus præses fuerit, ex Josepho intelligitur. Diximus cap. 14, 1, magni Herodis regnum post ejus mortem in tetrarchias fuisse divisum, ut ex Lucâ, c. 3, 1, colligitur, quarum una Judæa fuit, quam Archelaus magni Herodis filius annos decem, partim regis species, partim tetrarchæ auctoritate gubernavit. Post id tempus accusatus apud Augustum imperatorem est, quod tria Judæorum millia, qui in templum confugerant, ipso Pascha die trucidasset, quòdque tyrannidem in Judæos exerceret, et sacerdotum quibus vellet auferret, quibus vellet daret; itaque Viennam Gallie urbem relegatus est, ut Josephus, libro 17 Antiquitatum, cap. 19, et libro 18, cap. 1, testatur. Sic Judæa in provinciam Romanorum redacta est, et per præsidem, sicut alia provincie, cepta gubernari. Ex quibus Pilatus sextus fuit, ut Josephus scribit libro Antiquitatum 18, c. 4. Putat Theophylactus Pontium Pilatum vocatum fuisse, quod ex Ponto esset, nimis levi nominis conjecturâ; nam et apud Romanos Pontius fuisse legitimus.

VERS. 5. — TUNC VIDENS JUDAS, QUI EUM TRADIDIT, QUOD DAMNATUS ESSET. *Sunt qui interpretentur quòd ipsemet Judas damnatus esset, quasi dicat evangelista: Tunc videns Judas nullam sibi spem salutis superesse, retulit triginta argenteos, et desperans, laqueo se suspendit, sed hæc opinio facile ex evangelista contextu refutatur, qui ita narrationem texuit, ut non obscurè indicaret hoc esse ad Christum referendum, quòd cum eum Judas videret damnatum esse, triginta argenteos retulit. Difficilius quaestio est, de qua Christi damnatione hoc quod solus Mattheus narrat, sit intelligendum. Sunt qui putent de damnatione per Pontium Pilatum factâ, vers. 26, intelligi oportere; sed Mattheum per anticipationem ante narravisse, quod et Juvenus poeta christianus existimavit, multique recentiores interpretes assentiuntur, quia dicitur Judas triginta argenteos ad sacerdotes retulisse, quos cum accipere nolissent, in templum projecit.*

morem, non quo fides vera justificatur, sed quo conscientia iniqua torquetur. Infidelis sæpe ex conscientie stimulo dolet, idque maxime, si hominem innocentem et de se opinè meritum insigni injuriâ affecerit. Cum essent in templo congregati, argenteos projecit ante pedes ministrorum. Idque lingue est probabilis factum fuisse ante mortem Christi: non enim ait Evangelista Judam vidisse quòd Christus esset mortuus, sed damnatus, scilicet in concilio Judæorum. Atque ex hoc Jude facti colligitur Syædron, cui præerat Anna, in templo fuisse coactum.

unde colligitur in templo tunc fuisse sacerdotes, ubi antequam Christus à Pilato condemnaretur, esse non potuerunt, cum in accusando Christo tantopere essent occupati. Tenuis conjectura: nec enim omnes sacerdotes, sed soli principes sacerdotum, id est, sacerdotium familiarum capita Christum accusabant, ut versu 1 evangelista significavit; itaque poterant alii omnes sacerdotes, qui principes non erant, in templo esse. Etverò probabile non est templi ministeria, quæ per sacerdotes perficiebantur, dum Christus apud Pilatum accusabatur, cessavisse. Difficilius objectio esse potest, quòd principibus sacerdotum Judas dicitur argenteos retulisse. Verumtamen potuit ad principes sacerdotum, qui non in templo, sed aut in domo Caiphæ, aut in prætorio erant, argenteos referre, quos cum accipere nolissent, in templum projecit; projectos verò, qui in templo erant, sacerdotes accepisse atque servasse vero simile est, donec principes sacerdotum consilium postea inierunt, quòd de illis fieri oporteret, ut vers. 6 et 7 Math. scribit. Ergo quod dicit evangelista: *Tamen Judas, quòd damnatus esset, ita intelligendum est: Videns Christum Judæorum præjudicio condemnatum, qui omnes unâ voce clamaverant: Reus est mortis, c. 26, 66; videns Christum à Judæis ad Pilatum trahi, quod nequaquam fecissent, nisi omnino deliberasset non prius desistere quam ad crucem condemnaretur; retulit triginta argenteos.* Principes enim sacerdotum dicuntur Christum morti tradidisse, quia Pilato ad mortem condemnandum tradiderunt, ut scribit Lucas, cap. 24, 20: *Quomodo eum tradiderunt summi sacerdotes et pontifices nostri in damnationem mortis, et crucifixerunt eum.* Hinc colligitur Judam, cum Christum vendidit, nec eo vendidisse se animo, ut occideretur, neque putasse fore ut condemnaretur ad mortem, quemadmodum Theophylactus et nonnulli recentiores interpretes admonuerunt. In hoc sacerdotibus, scribis et senioribus aliquantò melior, quòd quamvis avaritiæ et infidelitate magistrum vendidisset, de morte tamen ejus non cogitasset.

PRESENTIA DUCTUS. *Origenes et Hieronymus ita de hac Jude penitentia loquuntur, ut eam laudare videantur. Hinc enim Manichæorum refellunt errorem, qui duas, alteram bonam, alteram malam, naturas introducebant. Cæterum non intelligunt, ut opinor, bonam omnino fuisse, sed aliquid habuisse boni, quòd, quamvis peccatum non emendaverit, cognovit tamen atque confessus est, et se fecisse doluit. Hoc propriè Græcum verbum significat, quo Math. usus est, *μετανοήσας, de peccato dolens et anxius*; hoc enim inter *μετανοήσας* et *μετανοήσας* interesse nonnulli observaverunt, quòd *μετανοήσας* sit peccatum agnoscere atque dolere, *μετανοήσας* non solum dolere, sed emendare; hoc Petrus, illud Judas fecit, idè non dicitur *μετανοήσας*, aut *μετανοήσας*, sed *μετανοήσας*. Rectè Leo, serm. 5 de Pass. Domini: *Merito, sicut et propheta prædixerat: O ratio ejus facta est in peccatum, et quoniam consummatum scelere tam perversa impi con-versio fuit; ut etiam penitendo peccaret, et Ambrosius,**

libro 10 Comment. in Lucam: *Et si cassa est penitentia proditoris, quia peccavit in Spiritum sanctum, est tamen illas in scelere pudor culpam agnoscere. Et quamvis ille non absolvitur, Judæorum tamen impudenti confutatur, quos cum professio redarguat venditoris, scelesti tamen sibi vindicant jura contractus, et exortes reatus se esse credant, dum dicunt: « Quid ad nos? tu videris. » Amentes planè, qui putant solvi se magis auctoris scelere, quam teneri. Scribunt Origenes et Theophylactus voluisse Judam, cum Christi jam mortem impedire non posset, eundem moriendo prævenire, ut in alterâ illi occurreret vitâ, et veniam ab eo sui scelere obtineret. Quod et si fabulæ simile est, tamen illud habet utilitatis, quòd inde intelligimus Origenis etate doctrinam de Purgatorio, et peccatorum post hanc vitam remissione fuisse vulgarem.*

VERS. 4. — PECCAVI TRADENS SANGUINEM JUSTUM, id est, justum hominem ad mortem; etsi Judas Christum Deum esse non credebatur, ut supra docuimus, et Leo, sermone 1 de Passione Domini, scribit, hominem tamen justum et innocentem confiteretur. Voluit Deus ut ab omni hominum genere contra sacerdotum et seniorum perversitatem suæ innocentie testimonium Christus haberet, etiam ab ipso Judæo Pilato, etiam ab ejus uxore, etiam à proditore, qui eum venderat.

QUID AD NOS? *Hominum obsecratorum vox est, et, ut paulò ante ex Ambrosio citavimus, amentium, qui putant solvi se magis auctoris scelere, quam teneri. In pecuniariis, inquit, causis refuso pretio jus solvitur. Hi pretium recipiunt, et sacrilegium persequuntur, ac pertinacibus studiis funestam sibi vindicant sanguinis actionem cum refunderet venditor sacrilegii mercedem.*

VERS. 5. — ET PROJECTIS ARGENTEIS IN TEMPIO. *Videns sibi esse Judas, cum in templo argenteos projecisset, sacerdotibus dare, et initium venditionis contractum rescindere.*

AMIKS LAQUEO SE SUSPENDIT, *καταψαρο, laqueo præfocatus est. Act. 1, 18, ait Petrus de Judâ loquens: Καταψαρος γυμνωσας ἐδραξεν µεσος, ad verbum, et præcepit factus crepitit medius, quod non satis videtur cum Mattheo coherere. Itaque sunt qui dicant prius se Judam, ut Mattheus ait, laqueo suspendisse, sed inclinatam fuisse arborem, atque ita supervivisse, postea verò hydrope fuisse mortuum, cum medius crepisset, ut ait Petrus, sic Theophylactus. Alii, cum de laqueo penderet, à præterentibus agnium fuisse, atque depositum, vixisseque postea aliquantisper secreto in loco, dein præcipientem ex eo loco edito cecidisse, inflatumque crepuisse medium; sic Euthymius. Alii rupto laqueo supervivisse, ac postea crepuisse medium; ut Oecumenius, in Commentariis in Acta Apostolorum, cap. 1, ex Papiâ vetustissimo auctore recitat, et auctor Scholasticæ, quam vocant, Historiæ, tanquam vulgarem opinionem refert. Probabilius est, quod alii suspicantur, primum quidem se ex loco edito laqueo suspendisse, sequè inde præcipientem*

VERS. 5. — LAQUEO SE SUSPENDIT. *Petrus, Act. 1, id supplet quod deest narrationi Matthæi, et hujus facti finem exprimit, cujus initium Mattheus enarravit.*

egisse, sicut solent, qui laqueo suspenduntur inserto laqueo de superiore loco deilei et præcipites dari, ut ciliis stranguentur; postea verb aut rupto laqueo occidisse ac effudisse viscera; aut eam penderet ita intumuisse, ut non quidem statim, sed aliquanto post tempore medius creperit; nam omnes, qui suspenduntur, vehementer inflari solent. Dubium an statim ut retuli argenteos se suspendent. Sunt qui dicant non nisi post Christi resurrectionem id eum fecisse, cum audisset resurrexisse Christum, quod minime sperabat; tunc enim abjecta omni spe salutis, quod humani generis Redemptorem vendidisset, laqueo sibi vitam eripuisse, ut Historie Scholasticæ auctor scribit. Sed cum id non probetur, et evangelista rem ita narret, ut statim projectis in templum argenteis ad laqueum indicet cucurrisse, hoc potius credendum. Nimis curiosa questio est quæ ex arbore se suspenderit, cum ex evangelistâ ne illud quidem constet, an ex ullâ se omnino suspenderit arbore; sed tamen video opinionem quandam incerto auctore vulgari, vulgò arborem ficum fuisse, quemadmodum et Hebræi tradunt eam, unde Adam et Eva vetitum deperperunt fructum, fuisse ficum. Hanc, quæ nunc vulgi est, antiquam etiam, et magnorum olim auctorum opinionem fuisse, ex Juvenco poetâ perspicuum est.

*Exorsusque vias laqueo sibi sumere penas
Infernum rapit facta de veritate mortem.*

VERS. 6. — PRINCIPES AUTEM SACERDOTUM ACCEPTIS ARGENTEIS. CUR NUNC ACCIPIUNT, CUM PATRÔ ANTE ACCIPERE NOLUISSENT? Quia ante ipsis Judas dabat, quasi ut infectum faceret quod factum erat, idè accipere noluerunt, ne venditionem rescindere viderentur, cogenterque Christum illi reddere, sicut ille reddebat argenteos: nunc autem accipiunt, quia eos in templum projecerat; quæ autem in templum projiciebantur, templo Deoque videbantur offerri, quæ oblationes, cum sacerdotes asservarent, et triginta argenteos projectos collegerant.

NON LICET NOBIS MITTERE IN CORBOAM. קָרְבָּן Hebræis est offerre. Inde nomen קָרְבָּן ductum est, quod propriè oblationem significat, frequens in Litteris sacris, Levitici 1, 2, 5, et 2, 5, 7, et 6, 20, et Num. 7, 13, et 28, 2. Aliquando accipitur pro juramento, quod per קָרְבָּן, id est, templi oblationes fiebat, quemadmodum Judæi aliquando jurabant, ut constat ex superiore cap. 25, 46, 48. Auctor est Josephus, lib. 1 contra Appionem. Atque hoc fortasse modo apud Marcum, cap. 7, 11, accipi potest. Deinde translato nomen est, ut locum ipsum, ubi templi oblationes recondebantur, id est, sacrum ærarium significaret, ut Josephus, libro 2 de Bello Judaico, cap. 8, scribit, sicut Græci τὸ σκευοθήκαιον appellant, Reg. 12, 9, 10; Marci 12, 41, 43, Lucæ 21, 1; Joan. 8, 20. Sunt qui interpretentur *mittere*, pro remittere.

VERS. 6. — CORBOAM, *corham* קָרְבָּן, Hebr. et SYR., donum sacrum significat: eaque vox ad gazophylacium, ubi sacra dona erant reposita, translata est.

VERS. 7. — EMERUNT EX ILLIS AGRUM FIGULI. Illud

quod existiment triginta illos argenteos ex sacro gazophylacio à sacerdotibus elatos fuisse, ut emerent Christum, in quâ sententiâ Juvenens est, habetque non minimam probabilitatem; solebant enim publici sumptus, qui ad templi causam, religiosemque pertinebant, ex sacris fieri thesauris, ejusmodi sacerdotibus causam esse arbitrabantur, ut Christus, qui se Dei Filium profitebatur, occideretur.

QUA PRETIUM SANGUINIS EST. Hebræorum idiomate sanguis ponitur pro morte. Addere debuerunt justi, quemadmodum Judas paulò ante confessus fuerat; sed nesciunt homines errore cæci aut vera sentire, aut loqui. Prohibebantur Judæi turpe lucrum in templum offerre, Deuter. 25, 48: *Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium cantis in danto Domini Dei tui; quidquid illud est, quod voveris, quia abominatio est utrumque apud Dominum Deum tuum;* unde per analogiam colligebant nec pretium sanguinis Deo esse offerendam, aut, quod majoris stultitiæ erat, mittendum in gazophylacium. Nam oblationem Deo factam, cum argenteos acceperant, approbaverant. Itaque plus reverentiæ homines insani gazophylacio quam Deo tribuendum esse judicabant.

VERS. 7. — CONSILIO AUTEM INITO. Non est credendum hoc continuo factum esse, sed postquam crucifixus esset Christus, ac fortasse post Pascha diem festum. Nam toto illo die in accusando et crucifigendo Christo occupati fuerant. Die autem insequenti in Pasche celebratione, quo tempore contrarius inire non licebat. Sed Mattheus, quia de relatis à Judâ argenteis loqui cœperat, totam narrationem finire voluit, docereque quid de illis actum esset. Ceterum, quod de inito consilio, et empto dicti agro, per anticipationem dictum esse intelligendum est.

EMERUNT EX ILLIS AGRUM FIGULI. *Cur agrum figuli* Mattheus appellet, incertum. Potuit sic vocari, vel quia alicujus figuli erat, vel quia ex eo figuli ad fingenda vasa terram effodiebant, aut quia in eum testarum fragmenta projiciebant, ut in cultura inutilis esset, solumque mortuis sepeliendis commodus esse posset. Quæcumque tandem ratione sic appelletur, illud certum, notum eo nomine vulgò fuisse agrum, et quia evangelista, tanquam de notissimo agro dicit: *Emerunt ex illis agrum figuli, et quia Græcum illi articulum adjungit τὸν ἀγρὸν, qui rem notam demonstrat, quemadmodum Clericorum prætorum apud Parisiensis.*

IN SEPULTURAM PEREGRINORUM. Solebant cives Jerusalemitanæ, aut in publico loco, aut in suo quisque fundo proprium habere sepulcrum, ubi omnes qui ejusdem essent familie sepelirentur. Magnum enim illis solatium mortis videbatur, si in patrum suorum sepulchris sepelirentur, ut ex multis librorum Regum locis manifestum est. Qui autem peregrini erant, cum patria sepulchra in urbe non haberent, difficile sepul-

crum admodum verisimile est, hoc factum fuisse post mortem Christi: ager autem ille exigui fuit pretii, quod exhaustus esset et inutilis prosrus.

turam reperiebant. In hoc bonum publicum sancti illi sacerdotum principes oblatam templo pecuniam impenderant, quod res Deo sacra non nisi in pium opus consumenda videretur; sic Origenes interpretatur. Alii putant peregrinos hæc gentiles appellari, qui aliquando aut habitabant Jerusalem, aut eo venturabant; si verò inibi mori contingeret, locum ubi sepelirentur non habebant; nefas enim Judæis videbatur non solum in vitâ, sed etiam post mortem cum gentilibus habitare.

VERS. 8. — PROPTER HOC VOCATUS EST AGER ILLE ACHELDEMA, ID EST, AGER SANGUINIS ESQUE IN HODIERNUM DIEM. Nimis divino consilio factum est, ut quâ ratione sacerdotis impietatem suam unâ cum illâ pecuniâ obtinere et quasi sepelire voluerunt, sempiterno monumento in omnem posteritatis memoriam transtulerint, ut quoties ager ille *Acheldeima*, id est, *ager sanguinis*, vulgò diceretur, toties sceleris eorum memoria renovaretur, ut Chrysostomus, Euthymius et Theophylactus adnotarunt. *Acheldeima* Syriacum verbum est, quæ tunc lingua Judæi loquebantur et agrum sanguinis significat, sic appellatum, quod pretio sanguinis emptus esset. Ceterum Syriacum verbum apud Mattheum Græcè non legitur, sed ejus tantum periphrasis, *ager sanguinis*, neque Chrysostomus, hoc loco, et Eusebius, lib. 10 de Demonstr. evangelicæ, cap. 4, hunc locum edisserens legit. Itaque sunt qui putant ex Actis apostolorum, cap. 1, 49, ubi eo verbo Petrus usus est, aliquem in hunc locum illud transulisse, non omnino improbabili conjectura.

VERS. 9. — TUNC IMPLETUR EST, QUOD DICTUM EST PER JEREMIAM PROPHETAM. Magna hic et vetus questio est, quomodo Mattheus Jeremiam citet, apud quem hoc testimonium non reperitur, cum apud Zachariam, II, 15, potius reperitur. Omnes et veteres, et recentiores interpretes in hujus difficultatis explicatione magnopere laborarunt. Sunt qui putent hoc testimonium Jeremie quidem esse, non ex his quos nunc habemus, sed ex his qui perierint ejus libris à Mattheo desumptum. Multa enim veteres scripsisse prophetas, quæ non exstant, ex libris Regum et Paralipomenon multis locis apparet, nominatim verò Jeremiam alios præter eos quos habemus scripsisse libros auctor librorum Machabæorum, libro 2, cap. 2, 1, testis est. Sunt qui suspicentur in

VERS. 8. — ACHELDEMA. Suspiciatur Mariana, hanc vocem ex Act. 1 insertam fuisse narrationi Matthei, cum desit in exemplaribus Græcis et Syriacis: *USQUE IN HODIERNUM DIEM; perpetuo vocatus est, quasi monumentum publicum iniquitatis.*

VERS. 9. — PER JEREMIAM, etc. Perique putant *Jeremie* nomen loco *Zachariae*, ejus hoc est vaticinium, c. 11, inauri exscriptum irrepisse: alii nec Jeremiam, nec Zachariam ab evangelistâ nominatum, sed ut plerumque alias, scriptum esse: *PER PROPHETAM DICENTEM.* Sic legitur in textu Syriaco, et quidam codices olim ita habuerunt, ex August., l. 5 de Consensu Evangelistarum, cap. 7. Alii id pravis dictum esse à Jeremia volunt. Sed pro *Zacharia* scribas potuisse *Jeremiam* verisimilius est, quod apud eum, c. 52, v. 9,

bis etiam prophetis Jeremie, quas nunc habemus, scriptum hoc fuisse, sed à Judæis postea malignè deletum, ut Eusebius etiam arbitratur, lib. 10 de Demonstr. evang. cap. 4. Sunt qui ex libris quidem Jeremie, sed apocryphis sumptum esse dicant; nam et apostolos ex ejusmodi libris testimonia aliquando proferre, sicut D. Paulus, 2 ad Timoth. 5, 8, quod dicit de Janne et Mambre ex apocryphis libris sumptum esse creditur. In hæc opinione Origenes est, eaque videtur Hieronymus confirmare, affirmans Hebræum quemdam apocryphum Jeremie librum sibi legendum tradidisse, ubi hoc testimonium ad verbum reperiebatur. Sunt qui evangelistam memoriâ lapsam existiment, cumque pro Zacharia nomine nomen illi Jeremie occurrisset, id scripsisse; postea verò etiam vel ipsum per se, vel aliorum motu, quos adhuc eo vivente ejus Evangelium legisse credendum est, et *Jeremie* pro *Zacharia* nomen positum animadvertisse, emendare tamen voluisse, quod id ipsum Spiritu sancto instigante factum crediderit, qui cum idem omnium prophetarum ore locutus esset, non refertur quid à quo propheta dictum sit; singulorum enim prophetarum dicta omnium esse communia, ita ut quod ab uno dictum est, ab omnibus dictum esse censetur. Ita Augustinus, libro 5 de Cons. evang. c. 7, et Beda in Comment. quorum opinionem nullo prostris modo probandam existimo. Nam evangelistæ memoriâ aliquando lapsus esse, etsi evagasse aliquos, et doctos, et catholicos auctores, existimasseque nihil propriæ de Scripturæ auctoritate minui, hæud equidem intelligo quomodo id et Spiritu sancto dicantur, et salvâ Scripturæ fide, quæ summa et firmissima esse debet, fieri poterit, et dicere propterea *Jeremiam* pro *Zacharia* citari potuisse, quod idem per omnes prophetas Spiritus locutus sit, violenta mihi videtur interpretatio. Sunt qui scriptorum errore nominum similitudine occasionem dante, *Jeremie* nomen pro *Zacharia* scriptum fuisse arbitrentur, ut Origenes et Eusebius referunt, et improbare non videntur. At quæ, obsecro, inter *Jeremiam* et *Zachariam* nomina similitudo est? Sunt qui Zachariam binominem fuisse conjiciant, et Jeremiam etiam appellatum; sed probanda conjectura erat. Sunt qui cap. 52, vers. 9, *Jeremie* citari putent, ubi Jeremias agrum emisse dicitur, quod Augustinus etiam approbat. At nihil licet testimonio

fiat venditi agri mentio; cumque in translatione Septuaginta vix ullum hujus testimonii vestigium reperiret: *QUEM APPRETIIVERUNT*, seu estimaverunt: *SICUT PRÆCEPTUM DOMINUS*, ut figura esset ejus quod aliquando futurum erat in passione Christi: adeò ut Zacharias hæc in re fuerit typus Christi Domini, ejus pretium datum est figulo. Ac semper existerent codices, quibus nomen *Jeremie* deest, neque in Syriacis illud occurrit. Fieri etiam potest ut conpendiariâ scripturæ pro *Zacharia*, facta sit *Jeremie*, licet, aut quod videtur Senecio, pars propheticæ existat apud Jeremiam, unde solum Jeremiam Mattheus citaverit, quod in aliis evangelistis occurrit. Hujus verò prophetiæ sensum magis, quàm verba reddidit evangelista.

cum illo Jeremie præter nomen agri commune est; nihil illi de figulo, nihil de pretio appetiti, quem appetiverunt à filiis Israel; nec emit Jeremias agrum triginta argenteis, sed septemdecim, decem nimirum argenteis, et septem stateribus. Sunt qui Jeremie prophetiam citari existiment, non quidem scriptam, sed per traditionem acceptam, ut illud, quod apud Lucam, c. 13, 4, de turri in Siloe Christus citavit. Hoc probarem, si nihil esset quod dicere possem probabilius. Rem mihi attingere videntur, qui existimant evangelistam nullius prophetæ nomen possuisse, sed tantum dixisse: *Tunc impletam est, quod dictum est per prophetam*, ut multis aliis locis dicere consuevit, c. 1, 22; c. 2, 5, 15, 25, et 15, 53, et 21, 4, et hoc ipso capite, vers. 55; scriptorem verò aliquem, cum putaret Jeremie citari testimonium, ejus nomen ad marginem ascripsisse, postea aliquem alium in contextum inseruisse. Confirmat hanc conjecturam, quod in Syriaco Evangelio *Jeremie* nomen non legitur, quòdque Augustinus, libro 5 de Cons. evang., c. 7, scribit suo tempore in multis Latinis etiam codicibus lectum non fuisse. Objicit contra hanc opinionem Augustinus nihil fuisse causæ cur *Jeremie* nomen adderetur, fuisse autem cur potius deleteretur, quòd Jeremias falsò citari videri posset; mirum est, cum eodem loco dicti satis esse causæ cur hoc testimonium Jeremie tribuatur, quòd Jeremias, c. 52, 9, emerit agrum, negare nunc eam ipsam causam satis esse potuisse, ut aliquis putans evangelistam ad illum Jeremie locum alluisse, nomen *Jeremie* ad marginem adnotaverit; alius in contextum transtulerit. Potuit et alia esse causa cur *Jeremias* nomen scriberetur, quòd hoc testimonium Zacharie apud septuaginta Interpretes adeò ab Hebraicâ discrepet veritate, ut nihil prorsus habere simile videatur, ita ut agnosci à Græcis lectoribus non poterit, à quibus vero simile est *Jeremie* nomen additum fuisse. Quod attinet ad testimonii interpretationem, evangelista, ut sæpè solet, nec verba, nec personas expressit, contentus sensum exprimere, et, quod volebat, ostendere, impletam fuisse prophetiam.

ET ACCEPERUNT TRIGINTA ARGENTEOS, καὶ ἔλαβον τὰ τριάντα ἀργύρια, Hebr.: *Et accepi triginta argenteos*. Propheta dixerat primà personà, ut declararet se fecisse quod illi Dominus præcepisset. Evangelista sensu eodem per tertiam personam reddidit, ut ostenderet id per sacerdotes impletum fuisse, quorum in eâ re propheta personam gerebat; quamquam et *ἔλαβον* apud Græcos prima persona singularis esse potest.

PRETIUM APPRETIATI, τὸ τίμηρον τὸ πρετίον, Hebr.: *Et accepi triginta argenteos*. Evangelista videtur non legisse *pretiat* *ostimationis*;

VERS. 11. — TU DICIS; hebraismus, verè dicis; sed hoc ipsum interpretatur apud Joannem: *Regnum meum non est de hoc mundo*. Interrogationibus à Pilato identidem repetitis sic Christus suas aptavit responsiones,

se, *ostimati, certioribus*, quod Latinus interpres vertit, *appretiat*.

QUEM APPRETIAYERUNT A FILIIS ISRAEL, ὃν ἐπιτίμησαν οἱ υἱοὶ τοῦ λαοῦ, Hebr.: *quo ostimati sum ab illis*. Evangelista mutatà primà personà singulari in tertiam pluralem, et voce passivâ in activam eandem sententiam reddidit: *Quem ostimaverunt à filiis Israel*, id est, ii qui erant ex filiis Israel. Intelligitur enim relativum, *ei*, sicut apud Hebræos *וְעָם*, ut in idioma Hebræorum adnotavimus; simile est exemplum in libro Judith, c. 8, 17.

VERS. 10. — ET DEDERUNT EOS IN AGRUM FIGULI. Hebr. et Græc.: *Et projecit ipsum* (argentum, aut pretium) *in domum Domini ad figulum*, id est, ut ex eo ager à figulo emeretur, ut evangelista optimus interpres exponit. Itaque Rabbi David Kimhi, et alii Hebræis in ejus Zacharie loci explicatione credendum non est, qui putant, in mutato pro *thesauro*, scriptum esse *figulum*, ut sit sensus: *Projeci illud in domum Domini ad thesaurum, aut ad thesaurarium*, id est, ut in thesauro sacro reponeretur. Si apud evangelistam pro *thesauro*, *dederunt*, legamus *deducit*, dedi, Græcum verbum cum Hebraico personâ convenit. Apud prophetam nomen *agri* non est, sed quia in *figuli* nomine quodam modo continetur, quia sensus, ut diximus, est: *Projeci ad figulum*, id est, ut *figulus ager emeretur*; evangelista, quasi propheta *interpos*, *agri* nomen, quod latebat, expressit, *ἐν τῷ κρημένῳ τῷ ἀγρῷ*, in agrum *figuli*.

SICUT CONSTITUIT MIHI DOMINUS. Hæc verba apud prophetam non reperimus; sententiam tamen et Rom ipsam reperimus; dixerat enim propheta sibi Dominum præceptum esse ut triginta argenteos projiceret ad statuarium, id est, figulum; dixit postea se proiecisce. Itaque fecit sicut constituerat illi Dominus. Hoc etiamsi propheta verbis non dixit, quia reipsa factum dixerat, Matheus etiam explicavit, ut doceret id non casu, aut humanâ voluntate, sed Dei jussa factum esse; quamobrem sacerdotes divinâ providentiâ atque impulsu ex triginta argenteis agrum illum emisse figuli.

VERS. 11. — JESUS AUTEM STETIT ANTE PRÆSIDEM. Joan., c. 18, 28, scribit Christum in prætorium ad ductum esse. Judæos verò non ausos introire, ne contaminarentur, ut Pascha manducare possent; propterea Pilatum foras ad eos exiisse, interrogâsseque: *Quam accusationem affertis adversus hominem hunc?* Quod ita ab eo dictum apparuit, ut significaret se Christum innocentem existimare, quasi dixerit: *Quid huic homini justo objici potest? propterea Judæi ita respondent, quasi eâ interrogatiõne injuriâ sibi factam arbitrentur: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissimus eum*, post que verba ea collocanda sunt, quæ, cap. 25, 2, scribit Lucas: *Coperant autem illum accusare dicentes: Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, et prohibentem tributa dare Cæsari, et ut quæ vera erant, licet Judæis odiosa, fateretur, calumnias iudicio præsidis relinquere, quæ ad causam nihil pertinebant, silentio involveret.*

dicentem se Christum regem esse. Tunc ponenda sunt Joannis verba, vers. 51. Dixit ergo eis Pilatus: *Accipite eum vos, et secundam legem vestram judicate eum*. Apparet enim omnibus modis conatum fuisse præsidem de Christo non judicare. Dixerunt ergo ei Judæi: *Nobis non licet interficere quemquam*, quod vers. 2 exposuimus. Addit Joannes idè hoc factum esse, ut impletur sermo Jesu, quem dixerat, significans quâ morte esset moriturus; nempe sermo ille, quem Matheus recitat, c. 20, 18, 19: *Ecco ascendimus Jerosolymam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum*. Significat ergo Joannes, propterea Judæos potestate sibi à præside factâ uti noluisse, quòd secundum legem neminem crucifigere liceret, quò maxime genere mortis Christum tollere cupiebant, et Christus ipse se morturum prædixerat; aut intellexerunt Pilatum ironiicè locutum fuisse. Non ergo Judæorum virtute, sed potius crudelitate et divino consilio, quò decretum fuerat ut Christus crucifigeretur, factum esse Joannes significat, ut Judæi Christum secundum legem suam noluerint judicare. Post hæc, ut ait Joannes, præses in prætorium ingressus est, et foris manentibus Judæis, Christum ad se vocavit rogavitque, quòd illic, Joannes et hic Matheus scribit: *Tu es rex Judæorum?* Non rogat præses, nisi de regno et tributo, et in eadem regni causâ continuebatur. Si enim rex erat, dubitari non poterat quin tributa Cæsari danda esse negaret; hæc enim duo inter alia Judæi objecerant Christo, quæ præsidem movere maxime poterant, quòd se regem faceret, et tributa Cæsari danda non esse diceret; quæ ipsorummet testimonio refelli poterant, à quibus interrogatus aliquando Christus, utrum liceret censum dare Cæsari, responderat: *Reddite quæ sunt Cæsari, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo*, c. 22, 17, 21. Testes quoque Romani erant, aut Judæi publicani, qui Cæsari vestigal colligebant, Christum non solum solvendum Cæsari, tributum docuisse, sed ipsum quoque solum solvere, cap. 17, 27. Sed objicunt nihilominus repugnante conscientia odiosum crimen, quòd scirent eò verisimilius præsidii videri posse, quòd Herodianorum tunc sæta vigeret, qui creduntur in eâ fuisse sententiâ, ut dicerent non licere Judæis regi alienigenæ tributa pendere, ut cap. 22, 16, docuimus.

TU DICISTI. Antè hæc verba ponenda sunt ea quæ scribit Joannes, cap. 18, 34: *Tu es rex Judæorum?* Respondit Jesus: *A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me?* Quibus verbis videtur Christus Pilati conscientiam pungere, quasi diceret: *Tu utique scis me Judæorum regem non esse; sed ista quæ rogas, Judæorum postulatione rogas*. Respondit Pilatus: *Namquid ego Judæus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi; quid fecisti?* Sensit se Pilatus à Christo perstrictum esse; idè iracundè videtur respondere se non suapte sponte interrogâsse; nec enim Judæus esse, sed iudicis officio fungi, qui eum sibi ex Judæis traditum non possit non de rebus objectis interro-

gare. Respondit Jesus: *Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei ulique decernerent, et secundam legem vestram judicarent eum*. Apparet enim omnibus modis conatum fuisse præsidem de Christo non judicare. Dixerunt ergo ei Judæi: *Nobis non licet interficere quemquam*, quod vers. 2 exposuimus. Addit Joannes idè hoc factum esse, ut impletur sermo Jesu, quem dixerat, significans quâ morte esset moriturus; nempe sermo ille, quem Matheus recitat, c. 20, 18, 19: *Ecco ascendimus Jerosolymam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum*. Significat ergo Joannes, propterea Judæos potestate sibi à præside factâ uti noluisse, quòd secundum legem neminem crucifigere liceret, quò maxime genere mortis Christum tollere cupiebant, et Christus ipse se morturum prædixerat; aut intellexerunt Pilatum ironiicè locutum fuisse. Non ergo Judæorum virtute, sed potius crudelitate et divino consilio, quò decretum fuerat ut Christus crucifigeretur, factum esse Joannes significat, ut Judæi Christum secundum legem suam noluerint judicare. Post hæc, ut ait Joannes, præses in prætorium ingressus est, et foris manentibus Judæis, Christum ad se vocavit rogavitque, quòd illic, Joannes et hic Matheus scribit: *Tu es rex Judæorum?* Non rogat præses, nisi de regno et tributo, et in eadem regni causâ continuebatur. Si enim rex erat, dubitari non poterat quin tributa Cæsari danda esse negaret; hæc enim duo inter alia Judæi objecerant Christo, quæ præsidem movere maxime poterant, quòd se regem faceret, et tributa Cæsari danda non esse diceret; quæ ipsorummet testimonio refelli poterant, à quibus interrogatus aliquando Christus, utrum liceret censum dare Cæsari, responderat: *Reddite quæ sunt Cæsari, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo*, c. 22, 17, 21. Testes quoque Romani erant, aut Judæi publicani, qui Cæsari vestigal colligebant, Christum non solum solvendum Cæsari, tributum docuisse, sed ipsum quoque solum solvere, cap. 17, 27. Sed objicunt nihilominus repugnante conscientia odiosum crimen, quòd scirent eò verisimilius præsidii videri posse, quòd Herodianorum tunc sæta vigeret, qui creduntur in eâ fuisse sententiâ, ut dicerent non licere Judæis regi alienigenæ tributa pendere, ut cap. 22, 16, docuimus.

TU DICISTI. Antè hæc verba ponenda sunt ea quæ scribit Joannes, cap. 18, 34: *Tu es rex Judæorum?* Respondit Jesus: *A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me?* Quibus verbis videtur Christus Pilati conscientiam pungere, quasi diceret: *Tu utique scis me Judæorum regem non esse; sed ista quæ rogas, Judæorum postulatione rogas*. Respondit Pilatus: *Namquid ego Judæus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi; quid fecisti?* Sensit se Pilatus à Christo perstrictum esse; idè iracundè videtur respondere se non suapte sponte interrogâsse; nec enim Judæus esse, sed iudicis officio fungi, qui eum sibi ex Judæis traditum non possit non de rebus objectis interro-

gare. Respondit Jesus: *Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei ulique decernerent, et secundam legem vestram judicarent eum*. Apparet enim omnibus modis conatum fuisse præsidem de Christo non judicare. Dixerunt ergo ei Judæi: *Nobis non licet interficere quemquam*, quod vers. 2 exposuimus. Addit Joannes idè hoc factum esse, ut impletur sermo Jesu, quem dixerat, significans quâ morte esset moriturus; nempe sermo ille, quem Matheus recitat, c. 20, 18, 19: *Ecco ascendimus Jerosolymam, et filius hominis tradetur principibus sacerdotum et scribis, et condemnabunt eum morte, et tradent eum gentibus ad illudendum, et flagellandum, et crucifigendum*. Significat ergo Joannes, propterea Judæos potestate sibi à præside factâ uti noluisse, quòd secundum legem neminem crucifigere liceret, quò maxime genere mortis Christum tollere cupiebant, et Christus ipse se morturum prædixerat; aut intellexerunt Pilatum ironiicè locutum fuisse. Non ergo Judæorum virtute, sed potius crudelitate et divino consilio, quò decretum fuerat ut Christus crucifigeretur, factum esse Joannes significat, ut Judæi Christum secundum legem suam noluerint judicare. Post hæc, ut ait Joannes, præses in prætorium ingressus est, et foris manentibus Judæis, Christum ad se vocavit rogavitque, quòd illic, Joannes et hic Matheus scribit: *Tu es rex Judæorum?* Non rogat præses, nisi de regno et tributo, et in eadem regni causâ continuebatur. Si enim rex erat, dubitari non poterat quin tributa Cæsari danda esse negaret; hæc enim duo inter alia Judæi objecerant Christo, quæ præsidem movere maxime poterant, quòd se regem faceret, et tributa Cæsari danda non esse diceret; quæ ipsorummet testimonio refelli poterant, à quibus interrogatus aliquando Christus, utrum liceret censum dare Cæsari, responderat: *Reddite quæ sunt Cæsari, Cæsari; et quæ sunt Dei, Deo*, c. 22, 17, 21. Testes quoque Romani erant, aut Judæi publicani, qui Cæsari vestigal colligebant, Christum non solum solvendum Cæsari, tributum docuisse, sed ipsum quoque solum solvere, cap. 17, 27. Sed objicunt nihilominus repugnante conscientia odiosum crimen, quòd scirent eò verisimilius præsidii videri posse, quòd Herodianorum tunc sæta vigeret, qui creduntur in eâ fuisse sententiâ, ut dicerent non licere Judæis regi alienigenæ tributa pendere, ut cap. 22, 16, docuimus.

TU DICISTI. Antè hæc verba ponenda sunt ea quæ scribit Joannes, cap. 18, 34: *Tu es rex Judæorum?* Respondit Jesus: *A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me?* Quibus verbis videtur Christus Pilati conscientiam pungere, quasi diceret: *Tu utique scis me Judæorum regem non esse; sed ista quæ rogas, Judæorum postulatione rogas*. Respondit Pilatus: *Namquid ego Judæus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi; quid fecisti?* Sensit se Pilatus à Christo perstrictum esse; idè iracundè videtur respondere se non suapte sponte interrogâsse; nec enim Judæus esse, sed iudicis officio fungi, qui eum sibi ex Judæis traditum non possit non de rebus objectis interro-

mine Patris, et Filii, et Spiritus sancti; quæ partes non temporales, sed spiritalis regis sunt: Ideo quæ sicut in regno temporali solus rex condendarum legum potestatem habet, ita Christus in Ecclesia solus potuit sacramenta constituere, quæ, sicut in republica leges, ita in spiritali Christi regno peccatorum remedia sunt. Quæ vero parte Christus homo erat, non erat universi orbis terrarum temporalis rex, ut et Augustinus eo loco, quem modo nominavimus, et omnes boni theologi sentiunt. Aut enim naturali, aut divino, aut humano jure rex esset. Naturali non erat, quia regis filius non erat, quod est naturale esse regem; divino non erat, quia omnia sacrarum Litterarum testimonia, quæ de ejus loquuntur regno, de spiritali regno, ut Augustinus ait, intelliguntur; humano non erat, quia non fuerat orbis terrarum consensus rex electus, et cum Judæi vellent eum rapere, ut regem facerent, aufugit, Joan. 6, 15. De regno Judææ dubitari potest, an humano jure ad Christum pertineret; quia in re illud constat, eum ex regio sanguine à Davide usque procreatum, et Matth. cap. 1, ejus genealogiam per reges deducens docere voluit. An autem ad illum jus regium perveniret, si rex esse voluisset, modo quidem judicio, non satis constat, quia nescimus an ex regum genere alius fuerit eo propinquior, ad quem regnum, si ad jus hereditarium revocandum fuisset, pertineret. Probat Christus apud Joannem, cap. 18, 36, regnum suum non esse de hoc mundo, id est, mundanum, quia si mundanum esset, mundanos etiam, qui pro se pugnant, ministros haberet. Tantum vero aberat ut haberet, aut habere vellet, ut Petrum unum ex discipulis suis, qui servum pontificis vulneraret, ut se defenderet, et graviter reprehenderet, jussisset gladium in vaginam remittere, suosque ministros non terrenos, sed celestes, id est, angelos esse significaverit: *An putas quia non possim modo rogare Patrem meum, et exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum?* cap. 26, 53. Hæc occasione Pilatus intulit: *Ergo es tu? Tunc respondit Christus, quod hic Mattheus scribit: Tu dixisti, quæ phrasi non ambiguit, ad D. Augustinus et nonnulli alii putant, sed modeste respondet se regem esse, ut supra, cap. 26, 25, 64.*

VERS. 12. — ET CUM ACCUSARETUR A PRINCIPIBUS SACERDOTUM ET SENIORIBUS, NIHIL RESPONDIT. Ante hanc partem historie illa collocanda est, quam Lucas, cap. 25, 4, scribit, Pilatum postquam Christum interrogasset an ipse rex esset, ut ait Joannes, 18, 38, ad Judæos, qui extra prætorium expectabant, exiisse, dixisque, *Ego nullam inventionem in eo causam, id est, nullam culpam.*

VERS. 15. — TUNC DICIT EI PILATUS: NON ACCIS QUANTA ADVERSUM TE DICUNT TESTIMONIA? Hæc testimonia, quæ tunc adversus Christum dicebantur, Mattheus non scripsit, Lucas autem scribit, vers. 5 et 7: *Al illi invidiosæbant, dicentes: Commovit populum docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque huc. Et ut cognovit quid de Herodis potestate esset, remisit eum ad Herodem, qui et ipse Jerosolymis erat illis*

*diebus. Herodem autem viso Christo gavisum esse, quod multa de eo prius audivisset, cuperetque aliquod ejus signum videre, et multa Christum interrogasse, Christum vero nihil respondisse, sacerdotem et scribas constanter eum apud Herodem accusasse; Herodem cum nihil Christus responderet eum contempnisse, et veste albâ per opprobrium indutum ad Pilatum remisisse, factos amicos Pilatum, et Herodem ex eo die, cum ante inimici essent; cum Christus ad Pilatum remissus esset, Pilatum convocatis principibus sacerdotum, et magistratibus, atque plebi dixisse, v. 14, 15, 16: Obstatistis mihi hunc hominem, quasi avertentem populum, et ecce ego coram vobis interrogans nullam causam inveni in homine isto, ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes; nam remisit vos ad illum, et ecce nihil dignum morte actum est ei. Emendatum ergo istum dimittam, quod aut de verbis, aut de verberibus potest intelligi. Ad hanc Pilati vocem vero simile est coepisse Judæos vehementius instare, et accusare Christum, quamvis Evangelistæ non dicat, atque tunc Pilatum dixisse, quod hoc loco Mattheus ait: *Non audis quantum adversum te dicunt testimonia?**

VERS. 14. — ET NON RESPONDIT EI AD ULLEN VERBUM, ITA UT MIRARETUR PRESSES VEHEMENTER. Mirum cur Christus tam obstinatum coram iudice silentium tenuerit, præsertim cum paulo ante interrogatus respondisset. Cur autem responderet, in promptu ratio est: causæ jugulum petebatur, an ipse rex esset, id est, Christus, quod negare nequaquam oportebat, cum in mundum ea re venisset, ut se Christum Filium Dei vivi esse doceret. Cur autem nunc tacet, multæ rationes reddi possunt: prima, quæ pro contrarium colligitur, quia nunc non de summa rei, sed de confirmatione populi, de doctrinâ et aliis hujusmodi rebus agebatur, quas cum in omnium oculis egisset, nemò poterat ignorare, ita ut opus non esset ut ipse responderet, sicut prius pontifici responderat, Joan. 18, 20: *Ego palam locutus sum mundo; ego semper docui in synagoga et in templo, quod omnes Judæi conveniunt, et in occulto locutus sum nihil; quid me interrogas? interroga eos qui audierunt, quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt quæ dixerim ego.* Secundam rationem Ambrosius in Commentariis in Lucam, Chrysostomus et Euthymius hoc loco reddunt, quod sciret Christus Judæos sibi, etsi responderet, credituros non esse, ut illis apud Lucam dixerat, cap. 22, 67. Tertiam addert Theophylactus, ne si respondisset, irritaretur Judæorum rabies, et eorum culpa major foret. Quartam Hieronymus et Beda, ne si respondisset, crimina diluisset, dimitteretur, et crucis fructus, id est, salus nostra periret. Quintam Ambrosius, quod defensione non indigeret. Accusatur, inquit, Dominus, et tacet, et bene tacet, qui defensione non indiget. Ambiani defendunt, qui timent vinci. Non ergo accusationem tacendo confirmat, sed despicit non refellendo. Denique prophetam istum Christi silentio impleri oportebat: *Quasi agnus coram tondente se obmutescet, et non aperiet os suum,* Isaiæ 53, 7.

VERS. 15. — PER DIEM AUTEM SOLEMNEM, per diem Paschæ, qui *pascha*, *solennis*, appellatur, ut Joan. exponit, cap. 18, 39. An hoc privilegium Judæi à Romanis Judæam in provinciam redigentibus novum obtulerint, an, cum antiqua consuetudo eorum esset, Romani illis aut ipsorum rogatu, aut sua liberalitate concesserint, ut populi sibi gratiam conciliarent, incertum est. Sed tamen probabilius veterem fuisse Judæorum traditionem, ut in memoriam liberati ex Ægypto populi vincuntium unum eo die à carcere liberarent.

VERS. 16. — HABEBAT AUTEM TUNC VINCTUM INSCENAM, QUI DICERATUR BARABRAS, *herodes*, id est, insignem ac nobilem appellat vincuntium, non virtute, sed scelere, et improbitate. Marcus 15, 7, qualis fuerit magis declarat: *Erat autem, qui dicebatur Barabras, qui cum seditionis erat vincuntium, qui in seditione fecerat homicidium;* et Lucas 25, 19: *Qui erat propter seditionem quandam factum in civitate, et homicidium missus in carcerem.* Joannes, cap. 18, latronem fuisse dicit *herodes*, eo, ut opinor, sensu, quo Latini latrones vocant eos, qui publicas obstant vias, et prætereuntes cruci-datos exspoliant.

VERS. 17. — QUEM VULTIS DIMITTAM VOBIS, BARABRAM, AN JESUM QUI DICITUR CHRISTUS? Multis indicis manifestum est omnem occasionem absolventi Christi Pilatum quesivisse. Primum simul atque ad se Christus adductus est Judæos interrogat: *Quam accusationem offeritis adversus hominem hunc?* Joannis 18, 29; quod, ut supra explicavimus, periode valet, ac si dicat, quid homini huic justo, et innocenti objicere potestis? Deinde interrogato intra prætorium Christo ad Judæos exiit, dixitque: *Nil invento causam in hoc homine,* Lucae 25, 4; Joannis 18, 38. Præterea cum audisset tantum per totam Galileam docuisse Christum, occasionem libenter arripuit, ut Galileum esse interpretaretur, eumque ad Herodem adiecit, Lucae 25, 7. Cum remissus ab Herode esset iterum dimittere tentavit, dicens se nihil in eo culpe deprehendere, neque Herodem, ad quem missus à se fuerat, deprehendisse. Cum hoc Judæorum iras non mitigaret, castigare voluit, id est, aut verbis corripere, aut flagellis cadere, castigatumque dimittere, Lucae 25, 16. Nunc religionem Judæis ante oculos ponit, ut saltem solemnibus festi respectu, sicut alii facinorosi homines dimitti solent, Christus, contra quem nihil facinoris, nihil culpe probatum esset, dimitteretur. Alio etiam utitur artificio, nec solum Christum, nec cum multis, sed cum uno Barabbâ homine omnium sceleratissimo ponit, ut Judæi Christum, nisi omnino cæci, aut iniquissimi sint, eligere cogantur. Quis enim cogitasset Barabbam hominem homicidam, seditionum, latronem publicum Christo, cui nihil obicere mali erat, nihil certè probatum, fuisse anteponendum? Sed Judæorum odium, atque nequitia Pilati hominis profani opinionem superavit. Post hæc etiam dimittere Christum conatus est, cum enim urgerent

VERS. 17 et 19. — BARABRAM, AN JESUM, sceleratum, an innocuum. Hæc, somnium terroribus plenum Deus huic mulieri injecerat, non ut Jesum à morte exime-

Judæi: *Tolle, tolle, crucifige eum,* respondit: *Regem vestrum crucifigam?* Joannis 19, 15; quasi ipsorum consuleret honori, quibus ignominiosum videri poterat eorum regem, quamvis graviterum scelers, fuisse crucifixum. Solent reges securi percussu, non in crucem agi. Multò verò maxime cum ad eum uxor nudum misisset, caveret ne quis sibi cum justo illo esset, et cum ex Judæis audivisset filium Dei se facere, Joannis 19, 7. Prius enim religione, ut videtur, et æquitate, post etiam metu absolvi conatus est. Hæc omnia idè evangelistæ narrasse credendum est, ut intelligeremus, quam iniquè Christus damnatus esset, quem profanus etiam, et iniquus Judex sola pietate et æquitate motus, tam sæpè dimittere tentavit. Deinde, ut ex Pilati et Judæorum comparatione incredibilis Judæorum iniquitas, atque perversitas cognosceretur. Tum etiam, ut ex ratione condemnationis per importunitatem extortæ à iudice omnibus modis repugnante, appareret Christum non tam ab hominibus, quam à Patre ad crucem tractum fuisse.

VERS. 19. — SEDENTE AUTEM EO PRO TRIBUNALI, id est, valde opportune, cum jam ad ferendam sententiam paratus esset, ut res non casu, sed divino consilio facta videretur. Eâ enim re Matth., qui hoc solus narrat, hæc circumstantiam expressit.

MIST AD EUM UXOR EJUS DICENS, NIHIL TIBI, ET JUSTO ILLI. Id est, ne te ejus negotio inmiscuas, ne eum condemes. Justum et vulgari opinione, et viso suo admonita Christum appellat. Adit hoc verbum nuntio, ut facilis vel religione, vel metu marito persuadere; nam etsi credendum est piam fuisse mulierem, et in Christum aut aule, aut tunc primum per quietem edotam credidisse, tamen vero simile etiam est aliquem in eâ humanum quendam, sed non malum affectum fuisse, timuisseque ne quid mali marito suo, si hominem justum condemnasset, eveniret.

MULTA ENIM PASSA SUNT HODIE PER TISUM PROPTER EUM. Id est, multa somnia, que me anxiam, sollicitam que reddiderunt. Quid somniaverit, quia evangelista non docet, temerarii est interpretis divinare vellem. Hoc tantum ex ejus ad maritum misso nuntio colligere nobis licet, eam per somnium et Christum innocentem filiumque Dei esse cognovisse, et ea prospexisse mala, quæ ab ejus nec Jerosolymitane civitati erant eventura, quibus ne maritus mortis ejus auctor involveretur, verebatur. Disputatur à nonnullis, quale id fuerit somnium. Quatuor enim genera ab iis, qui de eâ re scripserunt tradi solent. Naturale, quod corporis constituto, et natura gignit; alia enim biliosa, alia sanguinea, alia melancholica somniari solent. Marale, quod ex ejusque studiis, actionibus, cogitationibus, et moribus nascitur: sic enim comparatum est, ut que aut agimus, aut vehementer cogitamus, et cupimus ea somniamus. Itaque merito Plato alia etiam philosophi, et hominis sapientis, quam ceterorum hominum somnia esse oportere arbitratur. Divinum, quod à Deo, aut per angelos, aut sine illo ret, sed ut ejus innocentiam hoc testimonio comprobaret.

angelo frequenter immititur, ejus in sacris Litteris, et multa, et nota sunt exempla, ut cap. 2, 15, disse- rumus. Diabolicum, quod à Diabolo immititur, ejusmodi major pars eorum, quæ obscœna sunt, vulgò esse creduntur. Hujus mulieris somnium natarate fuisse nemo, quod sciam, dixit, neque ullà cum probabilitate dici potest. Morale fuisse nonnulli, aut putant, aut non negant, quæ mulieris ideò de Christo eà nocte somniavit, quòd sciret ejus inter Judæos causam agitari. Opinio non vulgaris modò, sed vetus etiam fuit, ut ex Iguatio, epistolà 5 ad Philippenses, et Bedæ, ad hunc locum Commentariis, ex auctore scholasticæ, ut appellant, Historiæ intelligimus, diabolicum hoc fuisse somnium. Diabolum enim tunc cœpisse Christi divinitatem cognoscere, et mysterium mortis ejus, quòd hominum genus, liberatoris ejus erit, intelligere; quare conatum per mulierem ejus impedire mortem. Sententiâ meo quidem judicio, quamvis bonos habeat auctores, minimè probabili; nam diabolum Christi divinitatem prius cognovisse, cap. 4, ex Evangelistarum testimoniis probatum à nobis est; et si impedire Christi mortem volebat, cur non potius Judæorum animos, qui totius tragediæ auctores erant, quam alienigenæ mulieris, ejus sexus etiam, quæ veræ divinationes sunt, somnia creduntur, hujusmodi in somniis territabat? A Deo igitur illi immis- sum est somnium, ut Origen. Hilarius, Leo, serm. 11 de Passione, Chrysost., Hier., Euth., et Theoph. in hunc locum existimant. Querunt quidam, cur non potius Pilato hujusmodi somnium Deus injecerit. Chrysost., Theophylact., et Euthymius duas hujus rei rationes afferunt, vel quòd indignus fuerit, cui id Deus revelaret, vel quòd minis illi à Judæis creditum fuisset, tanquam homini suspecto, aut corrupto judici, qui ad dimittendum Christum somnia confingeret. Voluit, ut ego arbitror, Deus, si de divinis nobis consiliis licet conjecturam facere, ita condemnari Christum, ut tamen omnibus modis, omnis generis personarum sententiis, omnium elementorum veluti sensu ejus innocentia testata esset: propterea non solum Judæi multi, qui in Christum credebant, non solum iudex qui sententiâ in ejus causâ laturus erat, non solum ejus uxor mulier ante profana, et testis minimè suspecta, non solum centurio, et milites, qui paulò ante crucifixo Christo convicia dicebant, sed obscuratus sol, scissæ petre, diruptum velum templi, concussa terra, Christi innocentie, atque divinitati testimonium præbuerunt. Salvam eam fuisse mulie- rem propter somnium illud, quod de Christo habuit, probabiliter Origenes, Chrysost. et Theophylact. existimant.

VERS. 23. — QUID ENIM MALI FECIT? Eodem modo, atque iisdem verbis Marcus scribit, cap. 15, 14; et Lucas, 25, 22: *Τι γὰρ αὐτῆς ἐποίησε; causa- lis particula, γὰρ, enim, difficilem orationem reddidit,*

VERS. 25, 26, 27 et 28. — Quod supplicium erat Romanis usitatum adversus seditiosos. SUPER nos, mors ejus vindictur in nos, et filios nostros, si hic est innocens: que ultio est consecuta. FLAGELLA-

quia non appareat ejus rei causâ reddatur. Clama- bant Judæi: *Crucifige, crucifige eum.* Respondet Pilatus: *Quid enim mali fecit?* Itaque existimare aliquis possit particulam γὰρ positam esse pro ἵνα, igitur, quasi dicat, si vultis, ut crucifigatur, quid igitur mali fecit? id est, reddite causam, cur crucifigendus sit. Ego non his, quæ dicuntur, sed his, quæ tacentur et intelliguntur respondere arbitror; nec enim omnia evangelista recitavit; sed, ut Joannes scribit, Pilatus clamantibus Judæis, *tolle, tolle, crucifige eum,* prius respondit: *Regem vestrum crucifigam?* quasi dicat: Non crucifigam, quid enim mali fecit? simile exem- plum supra adnotavimus, c. 26, 64, ubi docuimus particulam *καταπάνω* non respondere iis quæ exprimiuntur, sed iis quæ intelliguntur, quæque ab alio evangelistâ Lucâ expressa sunt: Lucas adit dixisse Pilatum hoc loco: *Corruptum ergo illum, ἀποδοῦναι αὐτῷ ἄσβεστον* aut castigabo verbis, aut cædam flagris. Quan- quam ex Joanne, ut paulò post dicemus, flagellatum fuisse appareat. Post hæc enim, quæ Matthæus et Marcus hoc loco similiter narrat, scribit verberibus casum, spinis coronatum, purpurâ indutum, et ad Judæos productum fuisse, dicente Pilato: *Ecce homo,* ut vel miserabili spectaculo feroces Judæorum animi placarentur, Joan. 19, 1, 2, 5, 6. Sed Matth. et Marcus, quia de Christi condemnatione agere cœperant, ne narrationis filum rumpere, ita proposuerunt infra, vers. 26, 27, 28, 29, ut D. August., lib. 5 de Consens. evang., c. 9, existimant. Quamquam Hilarius, Matth. et Marcus rectum narrationis ordinem tenuisse putat. Sunt etiam, qui bis Christum flagella- tum arbitrentur, primum hoc loco ad mitigandos Judæorum animos, ut eo contenti supplicio absolvi permitterent, ut scribit Joann. Deinde cùm jam condemnatus esset, quòd Romanorum, ut Hieronymus ait, esset consuetudo, ut neminem, nisi prius flagella- tum, crucifigerent. Quod de Judæorum crudelitate facile credi potest; sed ex evangelistarum historiâ probari non potest. Quamquam Beda in eâ videtur esse sententiâ.

VERS. 24. TUNC PILATUS VIDENS, QUOD NIHIL PROFICERET, SED MAGIS TURBULTUS FERET. NON EXCUSA FILIUM, sed Christum, dum docet præsidem non ullo idoneo testimonio, non ullo probato crimine, sed solo popularis seditiosis metu Christum damnasse, et ita damnasse, ut damnando etiam absolviret.

ACCEPTA AQUA LAVIT MANUS CORAM POPOLO. Sunt qui existimant non solum Judæorum fuisse ceremoniam, ut iudices reum mortis iudicaturi aquâ manus abluerent, ut Deut. 21, 6, traditum est; sed aliarum etiam gentium consuetudinem, ut ex Triclinio So- phoclis interprete confirmant, et ex illo Virgilii car- mine:

*Me bello è tanto digressum, et cæde recentis, abluo
Attractare nefas, donec me flumine vivo
Abluero.*

TUM, more Romanorum. UNIVERSAM COHORTEM, cohors erat pars decima legionis. CULAMYDEM, vesis erat regio et militaris, ut verisimillimum est, valde detrita,

Fuerit sanè mos aliarum gentium, Romanorum certè non fuit, ut etiam Origenes adnotavit, et ex Romanorum historiis manifestum est. Potius ergo credo Pilatum, quamvis Romanum hominem, in causâ tantum hominis Judæi, et apud Judæos Judæorum ceremoniâ suam innocentiam testari voluisse. Scilicet Judæos manum abluitione innocentiam signifi- care, ut ex illo, quem paulò ante signavimus, Deut. loco perspicuum est, et ex Psal. 25, 6: *Lavabo inter innocentes manus meas,* sed non abluatur tam grave crimen aquâ, rectèque de Pilato, serm. 8, de Passione, scripsit Leo: *Nec purgant contaminatum animam manus lotæ, nec in aspersis aquâ digitis expiatur, quod famulante impiâ mente committitur. Excessit quidem Pilati culpam facinus Judæorum, qui illum nomine Cæsaris territum, et invidiosis vocibus increpatum ad effectum sui sceleris impulerunt; sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis reliquit iudicium proprium, et in crimen transiit alienum.*

INNOCENS EGO SUM A SANGUINE JUSTI RUFUS. Declarat verbis, quod abluitione aquæ significabat, et antequam Christum condemnat, absolvit, dum iustum esse testatur, se verò ipsum condemnat, quòd, quem iustum esse affirmat, cum condemnat, mentitur ergo, cùm dicit: *Innocens ego sum;* nec enim condemnato iusto innocens esse poterat.

VERS. 25. — SANGUIS EJUS SUPER NOS, ET SUPER FILIOS NOSTROS, id est, nos, et filii nostri, si qua in eo culpa est, prestabimus; nos poenam luemus; phrasid Hebræa, Leviticus 20, 9, 12, 16; Josue 2, 19; 2 Regum 1, 16; Ezech. 55, 4; Osee 12, 14. Similem apud Senecam observare memini.

VERS. 26. — FLAGELLATUM TRADIDIT, UT CRUCIFIGERETUR. Flagellatum ante, ut vers. 25 explicavimus. Quale flagellum fuerit, minimè constare potest, et inanis curiositatis est querere; vulgò ex spinis fuisse creditur. Euthym. ex funiculis, aut loris fuisse con- ficit. Probabilis est fuisse virgas, quibus Romani utebantur; propterea enim liectores ante consules virgas ferebant.

VERS. 27. — TUNC MILITES PRÆSIDIS. Istud tunc non significat consecutionem, et rerum, quæ hantantur, contextum, sed totum illud tempus, quo Christi passio duravit. Hæc enim, quæ Matth. dicit tunc facta fuisse, ante fuisse facta, vers. 25, ex Joan. probavimus. Itaque tunc idem valet, atque sub idem tempus, id est, paulò ante.

SUSCIPIENTES JESUM IN PRÆTORIUM, id est, in locum, ubi prætoris tribunal erat, qui prætorium appella- batur. Qualis fuerit locus, Marcus, cap. 15, 16, expo- nit: *Milites autem duxerunt eum in atrium prætorii.* Erat ergo tribunal prætoris in atrio aliquo, aut atrio vicinum, ut eò, qui causas habebant, convenire possent. Cur milites in eum locum Christum deduxerunt, ex eventu licet facere conjecturam, voluisse nos Christum in tribunali, quasi regem, irrisivis

VERS. 32 et 54. — INVENERUNT HOMINEM, fuscicum: vox Syriaca oppidum, aut villam significat. VINUM, myrrinum, sicut Marcus, nempemarum valde, et forsân

S. S. XXI.

causâ collocare. Videmus enim et coronam illi, tan- quam regi, imposuisse, et induisse purpuram, et pro- sceptro arundinem dedisse. Reliquum erat ut in tri- bunal quasi in throno collocaretur. Hæc autem omnia, quæ milites fecisse legimus, Pilati jussu, ex Joanne colligimus: *Tunc, inquit, apprehendit Pilatus Jesum, et flagellavit, et milites plectentes coronam de spinis imposuerunt capiti ejus, Joannes, 19, 1, 2.*

CONGREGAVERUNT AD EUM UNIVERSAM COHORTEM, quasi ad regem, ut magis irriterent.

VERS. 28. — ET EXUENTES EUM, *καὶ ἐξεδύοντες αὐτὸν, eum exuissent eum veste sua.*

CULAMYDEM COCCINEAM CIRCUMDERUNT EI, pur- puream, ut Marcus, c. 15, 17, et Joannes 19, 2, expo- nit. Nemo nescit purpuram proprium habitum fuisse regum, non apud Romanos solum, sed apud alias etiam gentes. Itaque, quos volebant reges sibi pro- ximos esse, iis pro magno beneficio concedebant, ut purpurâ uti liceret, 5 Esdræ, 5, 6, 1 Machab. 10, 20, et 11, 58, et 14, 43, 44.

VERS. 29. — PLECTENTES CORONAM DE SPINIS. Spinas in coronâ modum concinnantes atque vincientes Chri- sti capiti imposuerunt coronam, ut regi; de spinis ut condemnato imponunt, ut significant non verum, sed ridiculum et miserabilem esse regem. Eodem pertinet quòd arundinem in dexterâ ejus pro sceptro ponunt.

VERS. 32. — EXUENTES AUTEM, cùm ex urbe exirent aut statim egressi urbe. Non enim dixit Græcè ἐξεδύοντες, per aoristum, sed ἐξεδύοντες, exuentes, ut significaret in ipsâ urbis portâ hominem illum Cyrene- nensem offendisse.

INVENERUNT HOMINEM CYRENEUM. CYRENEUS appella- batur, vel quia Cyrene natus, vel quia inde oriundus erat; erat autem Cyrene et hujus regionis Decapoleos in Syriâ caput, et totius Decapoleos regia, quæ ex principe urbe Cyrene vocabatur, 4 Regum 16, 9. Lega- ti, qui volet Plinium, libro 5, c. 5, et Strabonem, libro 17, et Melam, libro 1, et Ammianum Marcelli- num, libro 22. In eâ urbe atque regione Judæos etiam fuisse ex Actis Apostolorum, c. 2, 40, colligimus. Quamquam incertum est, Judæusne, an gentilis Simon ille Cyrenæus fuerit. Veteres enim auctores Hilarius, Ambros., Beda et Leo, serm. 8 de Passione, gentilem fuisse putant, in eo ipso mysterium ponentes, quasi significatum eâ re sit fore ut non creditibus Judæis, gentiles Christi crucem amplecterentur. Cæterum, quia Marcus, 15, 21, dicit patrem fuisse Alexandri et Rufi, probabilis fortassè videri potest fuisse Judæum; nominat enim eos quasi vulgò notos, aut ut nonnulli suspicantur, quasi Christi discipulos.

HUNC ANGIARIAVERUNT. Quid esset angariare, c. 5, 41, docuimus. JOANNES, 19, 17, scribit Christum crucem suam bajulasse, quod facile cum Matthæi et Marci sententiâ conciliari potest, si dicamus principio milites Christo crucem imposuisse, eamque per totam Je- rosolymitanam urbem gestasse; in exitu vero urbis angariatum Simonem Cyrenæum, ut eam per se absynthio, imò et felle mistum: Gr. ὄρεος, nec actum fortè, aut vinum evanidum myrrinâ et

(Trinte-neuf.)